

T.G. ŞEVÇEENKO

ŞYLEGYD
BA
DOEEMENYD

BURGIIZ 1939

TARAAS GRIGORÛJEVIÇ ŞEVÇEENKO

ŞYLEGYD
BA
POEEMENYYD

BURIAAD-MONGOL GYRENEI XEBLEL
ULAAN—1939—YDE

ТАРАС ГРИГОРЬЕВИЧ ШЕВЧЕНКО

**СТИХИ
и
ПОЭМЫ**

(В переводе на бурят-монгольском языке)

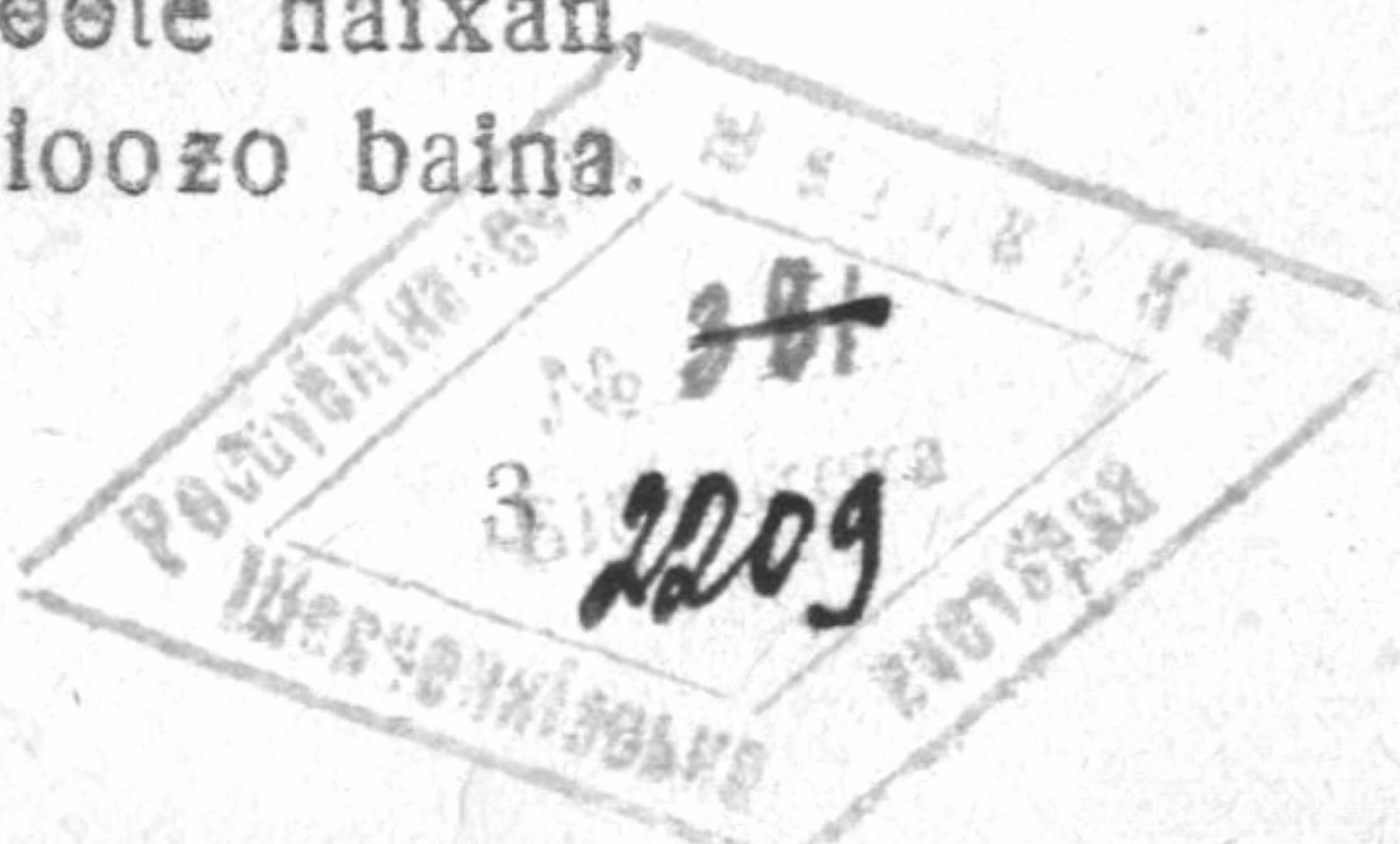
**БУРЯТ-МОНГОЛЬСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
УЛАН—1939—УДЭ**

AGUUIJIXE UKRAIINSKA KOBZAARЬ*)

Aguujixe ukrainska poeed Tاراas Grigoorь-jeviç Şevçeenklin tyrehenhөө xoişo 125 zileinь al-darta oi 1939 onoi maartiin 9-de gyisebe. T. Şevçeenklin aldar nerень xadaa өөригөө aradaй ty-lөө, byxii daralagdahan xyntyreltenei erxesylөө ba enxe zargalai tylөө ami bejee zoriuulan ygehen xynei aldar nere bolzo, manai aradaй dunda ina-gaar durdagdan hanagdana. Ilmehee T. G. Şevçeen-klin tyreheer 125 zil bolhonoinь jybilei bolbol gan-saxan ukrainska aradaй bişe, xarui byxii soveed aradaй praazdnig myн.

Aguujixe staalinska Konstituuciin tolotomo haixan tujaagaar gereltyylegdehen, manai oron do-tor araduudai axadyygei ebte xani barisaan bolbol ulam, ulam byri byxezeze baina; ene xadaa manai hyrte xysenei, manai aldar suuta ilaltanuudai zaloog myн. Ene axadyygei bata bexi, staalinska ebte xa-ni barisaagai aша tuhaar ba aguujixe orod aradaй xaluun tuhalamzaar ukrainska arad bolbol olontoo-to daisadaa daran arilgaza, myнөө syleete haixan, sengelig xyxiyyn, zargalta baidalaa zoxloozo baina.

*) Kobzaarь—дуушан, хьгземше.

Aguujixe soveed byle soo bagtahan arad byxenei kyl'tyurne gyiseltenyyden' byxii araduudai dostojaani ba omogoin' šimeg bolno. Orodol genial'na jixe poeed A. S. Pyyškineiš jybileiji, aguu-jixe gryzliinske poeed Šotaa Rystaveelilnš jybileiji, kazaax aradai akiin Dzambuulaiš jybileiji, mynөө temdeglegdeze baigaa, aguuji xe ukrainska poeed Taraas Ševčeenkiinš jybileiji—adli xyndeteigөө, adli inaglalaar, adli bajartalgaar byxii oromnai, byxii aradnai temdegledeg, hain yderledeg baina.

Taraas Grigoor'jevič Ševčeenko bolbol Ukrainada, Zvenigorodskoi yjeezdiin Meriinca seloodo, krepostnoi byle soo, 1814 onoi maartiin 9-de tyрөө hen. Taraas Grigoor'jevič bolbol бага наһанһаа хойшо паан-пөөөөшгүүйдеи xynde xyšer daralalta, xabšalta ba doromzololgo, ташуур, шабуур гөөшгүү хуу бежеее yzehen ba ylesehen, daarahan, zobohon tulihan baigaa. Ševčeenko bolbol bajašuudai xatuu xara habar doro ydehen baina. T. Ševčeenko bolbol бага наһанһаа хойшо jyре бишлн талаант, ухаан bodol, zuraxa ba zoxlooxo šadabari dyl gargabašji, xesy y berxetei ysloovido gansal өөрлнгөө тогтохо торохогүй ороldoso, xеšеееер ба бarga munxag, bydyylig širyyn paan—bajašuulai niydenhөө dalda niuusaar urgahan, erdemde huralsahan, guujixe poeed bolhon baina.

T. G. Ševčeenko bolbol өөрлнгөө aradiiji, aradaingaa azabaidal ba huudaliiji, aradaingaa xeliiji, duunuudiiji, hanal bodoliji, тyyxe legeendenyydiiji jyyнһееš ylyygeer mededeg hen. Ševčeenko bolbol

aradai tvoorçestvo soo bil byxii hain haixan jyy-
menyydiinь xuu èertèè ŝingeen abza, ene ynete
erdeniin ŝuluugaar èeriingèè zoxioolnuudiiji ŝimeg-
lehen ba tiigeed eneenee aradtaa zoriuulan høergèè
busaagaa hen. Ŝevçeenko bolbol—aradai poeed.
Ŝevçeenko xadaa ŝine, ukrainska literatyriin ynde-
he huuri tabigŝa myn.

T. Ŝevçeenko bolbol èeriingèè exe orondo,
èeriingèè aradta xizaargyi duratai inag baihan ba
ygeitei tariiaŝadaar ynen zyrxenei ooorhoo xèèrel-
dedeg, tedenei dunda inag duunuudaa duuladag
jym hen. Iigeze Ŝevçeenko bolbol inag ba tyrel
Ukrainiingaa yrgen tala daidaar, goorod, xydèè-
gyyr jabaxadaa, daralagdahan, xaranxii mananda
tèèrihen, niysegen, ylesxelen xooxon xynyydei
uidxarta gaŝuun guniglaliiji, barxiraaji, niydenei niol-
bohoni nuur dalai jixeer goozoxiiji yzedeg, xara-
dag, duuldag baigaa. Ygeitei jaduūŝuuliiji, krepost-
noi xynyydiiji bajaŝuul xaiŝan geed ŝulaza mylzeze,
yxer mal ŝingleer xudaldaza, noxoi gaxailaar agsaa
andaldaa xexe zergeer bahaza, doromzolozo baixiiinь
poeed yzedeg baigaa.

Ŝevçeenko bolbol èeriingèè aradai yngerhen
sagai istooriiji jixe honirxodog, duraladag hen.
Ukrainska arad xadaa xeden zuun zilde èeriingèè
sylèète ba zaviiisima biŝe baidalaa olontooto daisad-
haa ba ilangajaa poolьsko paaanuudhaa arŝalan te-
meseze boddog hen. Ene temeselde ulaan ŝuhanai
dalai ŝingleer adxaraxiiji poeed xojor niydèèrèè
xaradag baigaa. Iigexe byriee daisadtaa, tezeger

bydyyn, xomxoi xobdog, galzuu şiryyn paan-po meeşçigyyd, poobuud, caarska satraapuud, palaaçnuudta Şevçeenko bolbol tuilal jixeer duraagutan zebyysedeg, xoroobusaldag baihan ba caarska jarmooji bejehee halgaaza xajaxiiji aradta xandaza, eeriingeə dylete zoxioolnuudaar uriaalan duudadag hen. Xaanaş—tyrehen niwtagtaaşji, Peterbyyrgdeşji, sylelgedeşji baixadaa Şevçeenko bolbol eeriingeə aradai erxim hain xubi zargal tuxai xododoo hana-za jabadag, ynente uşar jirexe geze etigedeg ba eneeniiji dyte bolgoxlin tyleə byxii bejee ygehen jym.

Ygeiteişyylei, krepostnoi xynyudei xynde xyşer, zobolonto azabaidal tuxai ba bişe bişeşji Şevçeenkiin byxii zoxioolnuud bolbol yxeşegyи ba xydoozestvenno masterstvoogooroo edeñь poetiçeske iskyysstviin oroi xiariiji gyisehen, yneniiji xeleheere ba gymaanna talaaraa byxii aradai sedьxel zyrxiiji gyn gynzegiigeer doholgon xydelgedeg baina.

Cariizm bolbol Rossiin byxii araduudai xoroto muuxai daisaniinь baihan jym. Cariizm bolbol Rossiin yrgen jixe tala daidiin byxii ugluu toxol uruuşuhata buzar xara habarnuudaa harbaiza, xeden arbaad nacionaальностьnuudiiji xynde xyşer daralalta doroo oruulza, tedenerei ekonomikiin debzeltiiji haatuulan baridag, kыльтыyre-gegeerel, xele ba literatyuriijnь xorimzolon xahadag balgaa. Iimede Şevçeenko bolbol cariizmiin urdahaa esergyysen, erelxeg zorimgoigoor bodhon jym. Xede xeden eeriingeə galxamşag zoxioolnuud soo („Zyyden“ ba

busa) Şevçeenko bolbol samoderzaavilji, şuhata I Nikolai caarilji xoron xoşon xursa ygenyydeer ogto taha naada bariza, tereenei bodoto şunaxai, miaxaşa muuxal niurilijnъ toboiso gargaza xaruuldag hen.

T. G. Şevçeenkiin zoxioolnuud bolbol myn internacionalna udxaşanartai baihan jym. Aradai daisad—trockiistnuud, buxaarincuud, byrzyaazna nacionaliistnuud bolbol Şevçeenkiin zoxioolnuudai gyn jixe udxaşanariiji dooşodxoxo ba eneegeeree, aradai revoliycioonno soznaanlin byrilden garxa proceeste Şevçeenkiin aixabtar jixe roolъtoi baihlijnъ balartuulxa, bagadxaxa geze alibolxo argaar oroldohon baina. Kontrevoliycioonno byrzyaazna nacionaliistnuud bolbol ene aguujixe ukrainska kobzaarъ—Şevçeenkiiji eehedingeё buzar nacionalis ynge zyheer budaxiji ilangajaa oroldodog baihan ba tereenei zoxioolnuud sohoonъ internationalis udxaşanariinъ xiuhaza xajaxiji ermelzedeg, Şevçeenkiin orod aradilji gyn jixeer inagladag ba xyndeldeg, orod literatyre ba kylъtyyretei xolbootoi baihanainъ tylеё, orod oobşçestvin tyryy xynyydeer ebtei barisaatai baihanainъ tylеё tereende duraagutadag baigaa.

Daralaltata stroido duraagutahan, uur suxalaar dyren, dylete zoxiool şylegyydeinъ tylеё Şevçeenkiiji caarska zasag teseegyI ba aguujixe Pyuşkin ba Leermontovuudai zada şingi xursa şylegyydeer zyrxеё xadxuulza xehеşehen palaaç I Nikolai caarъ bolbol myn tereenhee hyrden aihan ba ilmehee Şev-

Şevçenko bolbol 1847 ondo arestovaalagdaza, Oorsko kreespostyde sylegdөөд, tende lineine batalьoondo riadovoi soldaad bolgogdohon ba zurag zuraxaa, jamarş zoxiool zoxiooxoo xorigdohon baigaa. Gebeş Şevçenko myn sylelgedeş baixadaa, soldaadska baidalainь xerşji şiryyn xatuu haanь, zorig xyselөө buuraagyi, niuusaar zoxiooloo bişheer baigaa hen. Hyyleerenь daxin dabxar sylelge—Kaspiiska dalain saad tee, Noovo-Petroovsko kreespostyde elьgeegdebe. Ende baidalanь byri xynde xyşer boloоş haanь, susaraşagyi poeed өөрлөгөө omog zorigoo baaxanş buuraagyi, urdanaixi şingleeree doriuun hergeg zandaa, duugaa duulahaar jabaa hen.

Zybxen le palaaç I Nikolain nygşehenei xoino, poedei peterbyyrgske dryzьjaanarai yni udaan zuurşalga, guilga xehenei aşaar Şevçenko bolbol 1857 ondo, arban zilhee ylyy sylelgede baihanaingaa hyylde, amniistiaar sylөөlegдөө hen. Şevçenkiin xerşji sylelgehөө sylөөlegдөөş haanь caarska satarapuud, zandaarmanuud, caariin tuhamarşa ede barlaguud tereende zam tabiaagyi hen. Poedei tyrehen niutag—Ukrainadaa huuxilji xysөөş haanь, ukrainska paanuud tereentei xyrşe huuxahaa aidag baigaa. Ilmehee 1859 ondo Şevçenkiin Ukrainaa oşood baltaranь tereenilji daxin arestovaalza, tendehеe namnaa hen.

Baga nahanhaa xoişo bajaşuulai şiryyn daralalta teseze garhan, yni udaan tyrme, kaatarga, sylelgede jabaza, tulihan zobohon uşarhaa poedei beje tamiranь jixeer muudaza, Şevçenko bolbol 1861

onoi maartiin 10-da, Peterbyyrgde nahanhaa nygşehen baina. Igeze aguujixe ukrainska poeed, revoliycioneer—demokraad Taraas Grigoorъjeviç nahadyyree hen. Aguujixe poeedei nygşehenei hyyleer caarska praviitelъstvo bolbol Şevçeenkiin zoxioolnuudiinъ xeblyylxe, taraalgaxagyi ba tereenei nygşehen yder—daatiiji temdeglyylxegyi geze alibolxo xemzeenyudiiji abhan, şangaar xorimzolhon baigaa. Уşаранъ poeedei yxөөş haанъ, tereenei zoxioolnuudhaанъ aidag, hyrdedeg baigaa beze.

Gansal Aguujixe oktiaabrъska revoliyyciin hyyleer manai oron dotor ene aradai poeedei jybilleiji johotoi jixe kylъtyyrne praazdnig bolgon temdegle-ne. Poeed өөриingeө zaveşçaani soo iime zaxiaa orxioo hen:

„Igeed namaigaa
Aguujixe byledөө,
Sylөө halxan
Şine byledөө
Xoro, muulalgyigөөр,
Xarin, zөөlen ygөөр
Durdan hanaxajaa
By martagtii!“

Manai exe oronoi sylөөlegdehen axadyu' araduudai aguujixe, şine, olonacionaальна byle soo bidener ukrainska aguujixe kobzaаръ—revoliycioneer—demokraad—poeediiji inagai ba xyndelelei dylete ygөөр durdan hanaza bainabdi.

Bidener Marks—Eengelъs—Leenin—Staalina

hurgaalaar, delxei deerexi ene tyryy hurgaalaar zeb-seglegdehen bainabdi.

Manai altan arsenaal soo bişe bişe ynete zeb-segyydeer zergelen, ukrainska aradai poeed Şevçeenkiin zoxioolnuud gamtai xadagalagdan baina.

Kommunistiin esesei ilaltiin tylөө manai aguu-jixe temeselde T. Şevçeenko bolbol өөрлингөө yxeşegyи zoxioolnuudaараа aktiivna xabaadalsana.

ZAVEŞÇAANI ¹⁾

Yxexedem namaiji
Yrgen taliin dunda,
Ynder dobiin oroido,
Xabtagai daidiim
Xaragdan baixaaraar,
Muşxarahan, zangirahan
Myren Dneepreim
Solgioon uraxaliinь
Sonoston baixaaraar,
Inag Ukrainadam
Erxebişe xydөөlyylxet.
Xoroton daisadai
Xyrin şuhanai
Xyxe dalai uruu
Ukrainahaam jaagaad
Uradxilji—xaraxab.
Tixedenь bi
Tede xada, daidilji,
Bygediinь orxin bodood,
Burxanda myrgexeb,

¹⁾ Nygşextingөө urda tee bişehcu zaklaa-şylegenь.

Tere boltor bi
Toonoşgyib burxaniiji.
Xydeelyyleed namaigaa,
Xydelen bodogtii!
Tymer şydernyydee
Tahara soxigtii!
Daisanai xoroto şuhaar
Dabtan sylөө ologtii!
Igeed namaigaa
Aguu jixe byledөө,
Sylөө haixan
Şine byledөө
Xoro, muulalgyigeer,
Xarin, zөөlen ygөөr
Durdan hanaxajaa
By martagtii!

BATRAAÇKA

POEEME

I

Voskreseenide, ygløøgyyr erte belei,
Bytyy manan xeegyyr tunana,
Yrgen daidii yrgelzedeny byrxøene.
Ydxen manan soo, doblin deerexene,
Urgamal gansa toopolb modondol,
Emegtei zaluuxan tongoin zogsonol,
Dotor zyrxendøø demii bodolgotono,
Duugarna, manan t-eşe xandana:
— „Eei, manan, manan, minii
Ene bejlim xubi zajaani
Nadxag manan, byrxeg soogoo
Namai jyynde niuunagyib ši?
Namai jyynde debhenegyib ši?
Gasalanta xubi zajaajlimni
Gazarta jyynde daranagyib ši?
Amilim jyynde xoroonogyib ši?
Ygei, by dariiş, manamni!
Xubi zolgyi bathan bejlimni
Xeneiş xaraxa, medexegyigøør

Xolo saana niuugiış!
Bi ori gansaaraa bişel bi,
Baha exeteişjib, esegeteişjib.
Manan, manamni jaalaiş...
Minii axaş geze bii jymel..
Xyygemni... xereehegyış haa,
Xybyymniş geze bii jymel.
Xyygemni, xybyymni, xalag daa,
Xatuu berxe ene sagta
Xereehelxe bişeb bi şamaiji,
Xariiin xynyud xereehelxel.
Jamar nere aldartai bolxiışni
Jaagaad bi medexe beleib.
Xergemtei bajan bardam ailda
Xybyyn bolzo tyrөө ygeidөө...
Xybyymni namaigaa by muulaarai,
Xyxe tengerihee xubi zajaajiişni
Xojor niydeneingөө uhaar guiza,
Xudaldan abaad, eļgeexeb şamdaa.

* * *

Menen talaar guniglan jabana,
Manan sooguur dalda orono.
Erejee yxyylhen emegtei tuxai,
Erje myren Dunain erjyylgede
Yri xyygedee xaişan geze
Ene emegtein xajahan tuxai
Erieen niydeneingөө uhii nehte
Aalixan duulana, domoglon duugaa:
„Eei, uuzam talada dobo baina,
Erejee yxyylhen emegtei,

Eneegyyr tenen jabaa belei.
Xoro-nogoo bederee belei,
Xoro-nogoo oloogyi belei.
Xojor xybyydii tyren gargaad,
Ulaan bydөөr orioon mansiilaad,
Uhan jixe myren Dunai uruu
Abaaşaza xajaa hen belei“...

* *
*

Myren, nomxon aazam Dunai,
Minii xyygedimni hataaruuliіш!
Mynder toboruun, шарaxan elehen,
Minii xyygedimni xoolluuliіш!
Edieelyyleed, enxereze mansiilan,
Erjyylgeeree xuşan abaaşiiш.

II

Ybege hamgan—ebteixen,
Ytelhen xojor baidag hen.
Yni udaan saghaa xoişo
Uhan tatuur deere,
Oi modon soo xojuulaa
Aza huudag hen.
Ajaar zaaxanuudhaa tedeş
Xojuulxanaa xani sugtaa
Хурьга aduuldag baigaa hen.
Хозоминь xojuulaa gerlelseze,
Yxer malnuudaa ydxeze,
Uhan tatuur, teerme,
Buusa xyctor baiguulaad,
Baha tariaaşji tarilsadag,

Barag zөөriteйш болгоо лєн.
 Теed xyyged ygei baiba.
 Tyрөө гaргaaшгыи baiba.
 Yxel xoloш бiшe болгоо,
 Ytelhen tedenerли xen yrgexeb?
 Xyygedei orondo xyyged болзо,
 Xen tedeende hanaагаа zoboxob?
 Xen tedenerли xyдөөlyyлxeb?
 Yни удаан, enxe amagan sagta
 Ynen sexeer sugлуулхан jyymlинь
 Xen edleze huuxab?
 Tyrehen xyygedei ygei xadanь
 Tedenerли xen durдан jabaxab?
 Xuшalta, oroigyи ger soo
 Xyygedti xoollуулxa xyшepш haa,
 Orдон сaгaaн gereingee ojoorto
 Ori xожуулан ytelexe, yxexe,
 Xairan зөөриөө xарилн xynyдte,
 Xарилн yринerte naadan болгон
 Barанлинь xажaxa, yриxe geeшe
 Byришji xyнде xyшep байна.
 Ytelhen xожor, negete voskreseenide,
 Ymedөөд сaгaaхан samsanuудаa,
 Сооллингоо xазуу zavaalin deere
 Шibeelen хууza baigaa belei.
 Naranai eлшe шaнгаар шарана,
 Namzaa jaагаа шimeegyи bainab!
 Amar zargalai orondo байhandai
 Ajатай jaагаа zoxid be, игaaxada.
 Oи soo angai korgodohondol

Uidxar xyrxendень xorgodonо.
 lime zargaltai bāihan tedende
 Uidxar gasalan xaanhaa jirebeb?
 Ali ynineinь gaşuudal hergebe gy?
 Ysegelder namdahan gasalangiinь
 Уşөө daxiaad jirebe gy?
 Jyynş bolhiinь xen medexeb.
 Jyynhee bolzo uidan gaşuudaab,
 Jaalaib iigexedee ytelehen xojorni.
 Magad, burxanai orondo oşoxo,
 Mordoxoo tyxiөөerebe geeşe gy?
 Mynөө ytelegşedii xollin ajandanь
 Morilinь oruulaad, xen mordoxuulxab?
 — „Xezee yxexedemnai, Naastimni!—
 Xen bidenii xydөөelyylxe geeşeb?“—
 Geze ybegezөөel xyşenhөө
 Gunigtaigaar asuuba.
 — „Bi өөрөөş hain medenegyib,
 Bodohoo bodohoo baitaraa
 Byglerөөд, zosoomni uitaragşa.
 Xojuulaa onsogoi xygşerebebbdi,
 Xenei tylөө ene ed zөөri
 Xadagalaa, daraa geeşe biibdi...“—geze,
 Xygşen xentegeer xariuusaba.
 Iigeze edener xөөrelden huutaraa,
 Ybegezөөel xygşendөө gente xelege:
 — „Baiz, duugat, duulna gyş?
 Vorotaagai saana xyygen şingieer
 Barxiraxa abiaan duuldanall
 Xeleel hem, jyyn aab, oşojol şi...“

Xygşen ybegentejөө xytereldөөд,
 Хашагай yydende ошод,
 Хожуулан abiaagyi zogsoşobo...
 Хашагаинь yydenei tende
 Xuşalgataixan xyygen xebtee hen.
 Ene xyygii azaglan xaraxada
 Exeнь hyylşilngee xuşalgaar
 Enxeren mansiilhan baigaa! xa.
 Ytelehen xojor gaixahandaa
 Yzөөд xyygii, zальbaran baiba.
 Mansiitaixan xyygen guihandal
 Monson zaaxan garaa harbaina...
 Ganiran şangaar şaşxanaşgyi,
 Gunigtaixanaar hugşarana...
 — „Zee, Naastimni, xarana gyş?
 Zajaa xubimnai ene xa jym daa.
 Xelegşe bişe haal bi!
 Xojuulaa gansaardaxaa bolibobdi daa.
 Meter tyrgen xyygejee abliš,
 Mansiijinь şinelen oroigiіş.
 Jamar jixe talaan geeşeb,
 Jaba, gertee abaad oruuliіş.
 Berleed hamgadii zarlaxajaa
 Biş darii mordohuu...“
 Xaişaa zigtei jyyme geeşeb,
 Xaraal şireel xeheer
 Xyygedee gerhee namnadag
 Xynnyd manai dunda baixadanь,
 Zarimuud xyygedgyidee uidaza,
 Zula burxandaa bariza,

Xyygedii xylieen jadaza baixa,
Xaiᠰaa zigtei jyyme geeᠰeb?

III

Aza bajar bolxodoo,
Ajaar zurgaan hamgad suglaraba.
Myn᠐᠐ xybyygee xerecheleze,
Maarko—nere ygebe xa.
Maarko mandain urgaza baina.
Maarkojaa xaanaaᠰ huulgaxajaa,
Uᠰar dyrem᠐᠐ᠰ olnogyi,
Ytelehen kojorni, telmerden.
Zil zileer yngerne,
Zaaxan Maarko zantaixadaba.
Haadag ynieeniinᠰji targalaba,
Harain, marain monsolbo.
Negete edenei xyytortень
Nalagai zaluuxan bejetel,
ᠰirbeger xaraxan nidxetei,
Seber sagaaxan ᠰaraltai,
Baragxan exener jireze,
Batraag bolxii gulгаа hen.
— „Abxamnai gy? Naasti,“—geze,
Ybegez᠐᠐l xygᠰenh᠐᠐ asuuba.
— „Abajal daa, Trofim, argagyii!
Ytelehen nahansji boloobdi daa,
Xyugeneimnai jixeᠰ boloo haань,
Xaruuhan xeregteil daa“—geze,
Xygᠰen urdahaань xariuusaba.
— „Baiza, tereᠰ zyb le daa,

Burxanal xairaar xaxad nahaa
 Biş bahal jabaa geeseb daa.
 Zai, jaaxab daa teed, xygşemni,
 Zileer gy, all jaagaad abxamnaib? —
 — „Jyy ygexe i eleit? — geze,
 Jeryyl hamgan asuuba.
 — „Ygei, baiziş, basagan.
 Xehen xydelmeriis, xaraaduulza,
 Xeh-neiş zergeer ygene bezebdi.
 Bideniiji şışji medenegyiş,
 Bidener şamaiş m denegyibdi.
 Bain xydelhøer xarana bezeş,
 Baha bidenerş şamajaa xaraxabdi,
 Tilgeed baixadaa, basagan,
 Tyløohen tuxaigaa xelsyyzemdi“.
 — „Boloo, diaadi, ybegezøel“ — geze,
 Batraag emegtel zybşøøbe.
 — „Tiigee haa, oriş gertemnai“ — geze
 Tereenił uriza gertee oruulba.
 Batalan xelseze taraldaba.
 Batraag emegteiş bajartal,
 Baarinda xadamda garhandal,
 Byxeli seloo xudaldan abhandal,
 Gerte, gazaaguurş — xaanaşji,
 Yxer malaişji xazuugaar
 Yder dyyren halirna.
 Tere xyygeneinb xazuuda
 Tyrehen exedel oroldono,
 Xydelmeriis yder, Voskresenideş
 Xyygenei tolgoixoninb ugaana.

Xyygendee yder byri bodood,
Sagaaxan samsiinь ymedxyyine.
Xyygentejee naadanaşji, duuş duulana.
Haixan naadxuur xeze ygene.
Hain ydereişji bolxodo
Halgaanagyi xyygejee garhaa.
Bajarlahan, gaixahandaa xyğşedni
Bajar xyrgened burxandaa...
Oroldosotoixon batraag emegtei
Ydeşe byri, baarma,
Өөrlingөө xubi zajaaji xaraana.
Ultai, xyndөөг uilana.
Maarkohaa ondoo, xenşji
Medene, duulnaşgyi eneeniinь.
Jyynde batraag emegtei
Niydeneingөө uhaar tereenti ugaahiinь
Jaagaad Maarko medexe belei.
Jyynde batraag emegtei
Tereende meexe, duratai be,
Jyynde өөрөөş edieelengyi,
Tereeniiji edieelyylneb—geze,
Jaagaad Maarko medexe belei.
Hyni dunda ylglidөө, gente,
Hereed Maarkiin terşelxedень
Batraag emegtei hug xarain
Bodood, xuşalgiinь zahan,
Meexegeer ylgliden baidagiinь
Maarko jaagaad medexe belei.
Batraag emegtei ondoo gerhee
Maarkiin amilaxii duuldag hen.

Maarko yglөө byri hereed,
Batraačka teeşe garaa harbain,
Gaanna geze nereleed,
Ezlim geze durdagşa hen.
Maarko jyys medenegyi,
Mandain urgazal balna.

IV

Olon zil yngerze oşobo.
Uhan jixe urdaza oşobo.
Xyytorşji gaşuudal yzөө hen.
Niydeneiş uhan goozoo hen.
Naasti-exejee xydөөlyylee hen.
Gaşuudal, uidxarşji namdaza,
Xyytor xuuşan xebtee orozo,
Deed Trofim amaraza gertee huuba.
Maarko tomoş, toomgyiş xybyyn bolbo.
Maarko namar sagai bolxodo
Gerte, gazaagaaş xonoxoo bolibo,
Gerlexe jaaşagyi xeregtei bolbo.
Jamar hamga abza ygelteib—geze,
Jabuud, ybegezөөl bodolgo bodno.
Batraačkahaa zyбşөөl asuuba.
Xatan hamgaşji abza ygөө haa,
Xabatai bajarlaxa hen batraačka,
Gebeşji, „Maarkohaa өөрөөнө asuu-
ja“—
Geze batraačka xariuusaba.
Maarkohaa asuuza zyбşөөldebe.
Maarko hamganaingaa xoinohoo oşobo.

Erjeze busaza jirexedee, xadag,
Andaldaana! ariuun xileeme asaraba.
Sariuxan gojo xubsahatai
Seberxen basaga abxa bolbo.
Geetmanaiş tyløø bolxodoo
Gaixaxaarşji bişe bolbo.
Gaixamşagtai berii buulgaxanь xa.
— „Haindaa“—geze ybegezøøl xe-
ne,—
— Tiigeed baixada, taanar gee,
Tyre narajaa tyrgedxexe tediigøø,
Xaana xexe, dyrgexejee medexe
hen te.

Xen baha exe bolxo geeşeb?
Ene boltor Naastimni,
Amidii baibagyi daa, xalagni“—
ligeze xeled, ybegezøøl uilaşba.
Yxin batraaçka bogohiin xazuuda,
Yydenei bariuulhaa adxan bariaad,
Ami mederelgyi baina...
Ger soonь abiaa, şimeegy,
Gansal batraaçka şibenne:
„Exe... exe... exe...“

V

Nedeeli bolhon xoino belei,
Zaluu hamgad xyytortee
Xileeme eheeze bainad.
Xygşen aba xyxiyytei,
Zaluu hamgadaar zugaalna.

Gazaaguurxiaa seberlene.
 Tereegyyr jabahan ulduudii
 Gazaagna duudan asaraad,
 Arxi darahaar xyndelene,
 Tyre naadandaa urlaalna.
 Araixan xylөө tatan jababaş,
 Argagyl tancovaalaadşji yzene.
 Xaata-gerteşji, gazaaguurşji,
 Xaanaşji xyxiyyn, zugaatai.
 Bytyy şinexen kladovoihaan
 Bydyyn booçkanuud muxarisagaana.
 Xamana, ugaana, bolgono, şanana:
 Xaana jaanaş xydelmeri jabana...
 Bultadaa busadai xynyid.
 Batraaça Gaanna xaana geeşeb?
 Burxanda myrgel xexejee, Gaanna,
 Klijev oşoxojoo tyxiөөrebe xa.
 Exe bolış geze, Gaanniiji,
 Ybegezөөel jixeer guiba.
 Maarko baha guiba, ullabaşji.
 — „Ygel, Maarko, jaagaab şi,
 Exeşni bolzo huuxadam bolxogyil.
 Edeşni bajan xynyid xa jym,
 Biş batraag xa jym biib...
 Baitar şamai naada barixal.
 Burxan tuhaluuza taanarta.
 Klijev myrgel xexejee oşoxom xa.
 Xerbee yldөө, namnaagyi haatnai,
 Xezeeş tanaidaa busana bezeb.
 Xyse şadalai baigaa sagta

Xydelmeri xeze jabana bezeb“...
ligeze, ynen zyrxenei ooorhoon
Өөрлингөө Maarkii yrşөөгөөд...
Uilahaar garza oşoo hen.
Tyre tyleg dundaa busalna.
Tende xygzemşed zabgyi azaltai.
Arxi darahan elbeg delbegeer,
Adxaran xalina stool deegyyr.
Alxalana şamduun batraaça,ka,
Kiijev xyrxejөө jaaraltai.
Kiijev xyrze jireed, amarbagyi.
Myngeniinь dutaza, argagyi,
Meşçaan hamganaida togtozo,
Uha zөөlgөөр xydelmerilebe.
Araixan geze 5 tyxerig olbo.
Tiiгeed, zaluuxan Maarkiingaa
Tolgoiнь by ybedehei geze,
Ariuun—sviatoi Ivaanhaa
Ariuun sooxor malgaiji
Maarkodaa xudaldaza abba.
Varvaara hamganhaa behelig
Beridee xudaldaza abba.
Byxil sviatoinuudta hygedөөд,
Busaza gertee jirebe.
Katerliina Maarko xojuulaa
Xaşaagai yydende ugtaba batraaçkii.
Sooldoo batraaçkii oruulza,
Stooldoo huulgaad, edieelyylbe.
Kiijev tuxai honinii duulba.
Katerliina goornica soo batraaçkada

Xebteri, untari zahaza ygebe.
„Jaaxadaa edener namda durataib?
Jaaxadaa edener namai xyndelneb?
Ee, burxan, nigyylesxii sedьxelte!
Edener magad medene geeşe gy?...
Edener magad taana geeze gy?...
Ygei, jaabaş taagaagyi johotol,—
Oroidool hain zon geeşe xa“...
Iigeze batraačka uidxartaigaar
Ullana, gaşuudaltaigaar...

VI

Gurba udaa mylihen mylihetөө belei.
Gurba udaa mylihen xailaa belei.
Gurba udaa batraačkii exe şingieer
Kiljev teeşenь Kateriina ydeşөө belei.
Dyrbedexiөө baarmiiji ydeşexedөө
Ajaar xolo tende taliin dunda,
Oorsog dobo xyrter ydeşen xyrgөөд,
Busaza hөөргөө tyrgen jirehei geze
Burxandaa zalьbaran ylөө belei.
Ene batraačkiin gertee ygeidenь
Exiin gereе orkizo oşohondol
Eje ziiрегgyi boldog hen.
Negete voskresеenide, praazdnigai hyu-
leer
Nazar aavgustada Trofim ybegezөө!
Sab sagaaxan samsaa ymedөөд,
Salьbagar yrgen şliaapaa hekeed,
Gereingee kazuuda huugaa hen.
Хазуудань аша хубуухениинь

Xab noxoitojoo naadna.
 Esege deedyyškedee ailšan jirehendel
 Exilngee erieen kooft ymedөөд,
 Erxelheer jirebe аша basaganilнь.
 Zugaаша ybegezөөл enieebxileze,
 Zaluuxan basaga zolgoһondol
 Zaaxan ашajaa mendeşelene.
 — „Ai, şimni xileemee xaana xeebşi?
 Ali oi soo xyn bullaaza abşoo gy?
 Ali, xelesi,—abxajaa martaa gyş?
 Ali eziişni yşөө болгоодyi gy?
 Ax, eşxebter, jaagaa ezii geşeb.
 Yi, xariş, batraačka jireel“—geed,
 Ybegezөөл ашанuudaaraa, Gaannajaa
 Ugtan gyize oşobo.
 — „Maarko xarglidaa geşе gy?“—geze,
 Mynөө Gaanna asuuba ybegezөөлhөө.
 — „Yşөө xarglidaal daa“—geze,
 Ybegezөөл xariuusaba.
 — „Araixanş geze tanaingaa gerte,
 Orozo, xyrze jirebeb daa.
 Ogto xariin xynnydei dunda
 Ori gansaaraa yxexe duragyi baigaab.
 Xerbee Maarkii xylieegee haa hain belei,
 Xaişaa zosoom muu bolnob...“—geed,
 Booltotoi meşoog soohoo, ашанartaa
 Beleg seleggydii gargaza tyxөөbe:
 Şinexen xerehenyydii, ikoonuudii gar-
 gaba,
 Şyre hubaguudiiş gargaba.

Iriinoçkedee ulaaxan zurag asaraa.
 Kaarpdaa soloveixanuudii,
 Xojor morin naadxuur asaraa...
 Varvaara hamganhaa xudaldaza abhan
 Behelegee Kateriinada beleg ygebe.
 Deed ybegezöölde ariuun ööxen
 Den—zula asaraza ygebe.
 Maarkodaa, öörtөөş jyyme asaraagyi,
 — Myngeniinь xyрөөгyи baiba xa,
 Mynge olxo gexede, xysenь 'xyрөөгyи.
 — Yşөө, xaxad kalaaçа asarahanaa

VII

Yxixyygedte xubaaza ygebe.
 Igeed Gaanna gerte orobo.
 Eneenei xyliinь Kateriina ugaaba,
 Edieenei stoldo huulgaba.
 Edieelne, undalnaşgyi Gaanna.
 — „Kateriina aa! Voskreseeni xezeeb?“
 — Nygeöder.
 — „Xargiidaa Maarkiin haadxagyijinь,
 Akafiist olzo abaad,
 Ariuun Nikolai sviatoido
 Proseraa bariuulxa xeregtei hen...
 Baha xargiidaa ybedeşezeş bolxo.
 Burxan abarag daa“—geed,
 Batraaçkiin uidxarta niydenhөөнь
 Badxa badxaar uhan goozon baiba.
 Stooloingoo saanahaa, Gaanna
 Arai, araixan xyl deeree bodood:
 — „Kateriina aa!

Xuuᠰanaixidaal biᠰe boloob daa:
 Xabadaad, ybedөөд, jyredөө
 Xyl deereeᠰ tulgalaxaa boligdobо.
 Dulaanᠰji haанb, xynel gerte yxexenb,
 Dosoo xynde baina daa^a—gebe.
 Igeze, Gaanna baarma ybedeᠰebe.
 Ariuudxal, ugaalgaᠰ xebe,
 Eлbgeegeedᠰ yzebe hyme duganda,
 Ygel daa, yre tuha болbogyi.
 Ybegezөөл Трофим aluulᠰahandal
 Abiaagyi gazaaguuraa alxalana.
 Ybeᠰen Gaanniji Katerilina
 Aldangyi xaraad balna.
 Ybeᠰen Gaanniln xazuuda, Katerilina
 Yder hynigyи haxlaad balna.
 Hyni ᠰara ᠰubuun hyxlrne,
 Haigyи jyyme zygnөөл xa.
 Yder ᠴaasaa xylieehen Gaanna
 Arai duuldaxaar asuuna:
 — „Katerilina, basagamni aa!
 Maarko yᠰөө jireedyи geeᠰe gy?
 Xalag daa, xerbee bi
 Xylieexe, xaraxab geze medee haa
 Xylieeze tesexe beleib daa...“

VIII

Xambiiᠰadaar Maarko jabana.
 Xanxinasa duugaa duulaldana.
 Xarixajaa gertee jaaranaᠰgyи,
 Xeegyyr sarnuudaa aduulna.

Ynete sembe Kateriinadaa
 Abaad jabana Maarko.
 Abadaa utahan byhe,
 Ulaan torgo abaad jabana.
 Batraačkada beleglexejee
 Barzagar gojo malgai,
 Sagaan torgon xybөөtei
 Sasagtai pulaad abaad jabana.
 Zaaxan xyygedtee gutalnuudii,
 Zimes, vinograad abaad jabana.
 Saaşaa, gertexindee bultandanь
 Caregraadhaa ulaan arxi,
 Doonhoo gurban vedroo tyrehe,
 Durana! belegyydii abaad jabana.
 Gertexindee belegyydii abhanş haa,
 Gertee jyynş bolhiinь medenegyi.
 Maarko hanaa amar jabahaar le.
 Myn gertee xyrze jirebe xa.
 Vorotaagaa neeze orood,
 Burxandaa myrgeze baina xa...
 — „Jirebe xa jym daa!
 Jabiiş ugtaad, Kateriina.
 Ai zailuul, abaragşamni,
 Arai geze xylieebel bi,
 Asariş tyrgen gertee!“—geze,
 Ybeşen Gaanna xelebe.
 Abiaa, şineegy! ger soonь,
 Yrgehen dundaa şibenehendel.
 Ybegezeөл sarnuudhiнь multalaba.
 Kateriina Maarkojaa xarasagaana.

— „Kateriina aa! Gaanna xaanab?
 Yninei martazarxihandal bainal bi.
 Yxeşөө ygei aabza?“—geze,
 Oilgobtorşjigyi, Maarko asuuba.
 — „Ygei, yxөө ygei.
 Ybeşen, jixe ybeşen baina.
 Tyrgele, бага гertee оşоjo,
 Tende şamai xylieeze baina“.
 Baga gertee Maarko orobo,
 Bogoho alxaad, soşon zogsoşobo...
 — „Burxan, burxan zailuulag!
 By al, namda dytelliş daa.
 Basagamni, Kaati, garxaşni gy,
 Bi Maarkohaa jyyme asuuxa,
 Baha xөөreldexe gee hem“—
 Geze Gaanna şibenen xelebe.
 Gerhee Kateriina garba.
 Batraačkiln tolgojn xazuuda,
 Bygtiin zogsono Maarko.
 — „Maarko! Xariş namalji,
 Muudaşoo bezeb, xarana gyş?...
 Bi Gaannaş bişeb,
 Batraačkaşji bişeb...
 Bi...“—geed, niydөө anin,
 Balal duugai bolşobo.
 Maarko uilana, gaixanaşji.
 Mene batraačka niydөө neeze,
 Azaglan, şirten xaraad baina.
 Udанşgyi xojor niydөөrenь
 Uhan duhalan adxaşaba.

— „Xylisliş namai! Bi eeriige
Byxil nahan soogoo
Xynei gerte xehegeeb.
Xylisliş namai, xybyymni!
Bi... bi şinil ynen exeşnil bi“—
Igeze batraaçka xeled,
Anirgyi bolşobo...

Гаşуун јууе Маарко дуулба.
Газар дорьбон доholobo.
Gente medee orozo,
Exe teeşe dytelxedень,
Ехень untaşood baiba.

1845 onoi nojaabriin 13-da.
Perejaslaav.

KOBZAARЬ

(„Kobzaarь“ geze poemiin otrivog)

Ukraina şuujana,
Udaan yni duujana,
Tala gazaraar yni udaan
Şuhan jixeer urdana, jagaan ulaan.
Urdaza, urdaza xataşoo.
Uuzam tala nogoorono,
Ybege esegener xebtene.
Yxeerliin gazar xyxerene.
Ene ynderiinь jyynşji jym aab.
Edeenliji medexe xenşji ygei,
Zosoo zyrxenhөө ujaran uilaxaar
Zoboniuur hanaatai xynşji ygei.
Halxin gansal aalixanaar
Hanaa ynөөгөө hebine,
Şyyder gansal ertexenyыр
Şyre uhaaraa ugaana.
Naran igaaza dulaaxanaar
Naartaixanaar xataana...
Tedenei aşanar... Xamaagyi aşanartань,—
Terzeger nojodoi tariaa tarina.
Daidiinş olon, teed tedener

Goontiin mogiilliin xaanaş baihiiji
 Gurim zuramaaranь medenegyi.
 Xatuugaar zoboogdohon Goonto
 Xaanaş xydөөlyylhen xebtene aab.
 Xanilhan ynense Zalizniaag
 Xaanaş amaraza xebtene aab.
 Xyndeş geeseнь, xynde daa.
 Zorgondoo palaaç aaşalna,
 Zoboogdooşodonь martagdana.
 Ukraina şuujana,
 Udaan yni duujana.
 Tala gazaaraar yni udaan
 Şuhan uradna, jagaa ulaan
 Yder hynigy—hyyxireen, pyyşkenyyd;
 Yrgen gazar xotoino, joolono,
 Uidxartai, aimşagtai, teed hanaad
 yzexedeş—

Uxaan zyrxendөө enieedhe aldamaar.

Xongor selmeg hara, xadiin saaguur oрозо
 Xorgodiiş daa saaşaa, ende—gerel xereggyil;
 Aалта, Seene, Rossilji xedii xarahan baigaaş
 haaş,
 Aimşagtai baixal şamda, tende myneө
 jyyndeşjib,
 Teniyn yrgen dalai şuhan meliin xaragdana.
 Teed jyyн bologşaab. Xorgodiiş daa uullin
 saaguur.
 Xorgodiiş, minii nyxer. Xygşen ytelehen
 nahandaa
 Xojuulaa xarin uilaza baixagyigөөр.

Tengeri dunda uidxartai, uitaigaar
 Tende malaan hara jalaina.
 Dneepri zubşaad kazaag jirebe,
 Derbed—xatar zugaahaa geeşe gy?
 Xyxiyygyi, uital daruu jabana,
 Xylөө araixan geze tatana.
 Ygeitei bainaş geze tereende
 Yxid dura'aa ygei geeşe gy?
 Teed, dalan xalaahan jabaaşji haanь.
 Tereende basagan duratai.
 Xeder bejetei, xaraxan nidxetei,
 Xezees tere bajan bolxol.
 Jyynde uital, xyxiyygyi jabanab,
 Jyynde arai uilaagyi jabanab?
 Kazaag zyrxeniinь nege
 Xara todxoor zygnөөş haa,
 Ygeleze xelexegyi baina.
 Ygei, xedii uidxar bolxonь be.
 Arilxa uidxariinь... Orşon tolron.
 Amitai jyymiin tyxel ygei.
 Petyyxş geze, noxoiş geze
 Ablaa şimee garnagyi.
 Xyndii tuziin ojoor soohoo
 Xyxe şonod gansal ulina.
 Xamaagyi. Jareema jabana.
 Xanilhan Oksaanadaa bişe.
 Xarin Vильşandaş bişe.
 Şiryyn muuxai Haaxnuudta—
 Şerkaassada. Tendень
 Gurbadaxi petyyx duulaba.

Tendень... tendень... Jareema jabana.
 Toiron erjen Dneepriji xarana.
 „Xabatai, yrgen minii Dneepri, eei, Dneepri,
 Kazaag şuha jahala jixeer dalai uruugaa
 Şi, baabat, zөөгөөş,—yşөөş zөөxeş,
nyxerni,
 Senxir xyxe uhajaa şuhaar budaaş,
sadaagyiş,—
 Selmeg ene hyni—sadxalşi. Ene hynindөө
 Aimşagtai haindyr, ada zidiin hyxireөгөөр
 Aazam yrgen Ukraina dyuren xaşxarxal,
 Şliaaxetska şuhan jixeer, jixeer uradxal.
 Şinii kazaag sogtoi zalitai bolnol,
 Altan zypaantai geetmanyd adli
doşx orxol;
 „Ziidşji, liaaxşji ylexegy“ . Ukrainiin
talaar,
 Burxan abarag saaş,—bylaava jalarxal.
 Jalagar xutagatai, xalaahan xubsahatai
 Jareema uidxartai jabaza, bodol gargana.
 Xyixer Dneepri, xybyyji şagnahan
janzatai
 Xyxereze, teniize, xada—dolgijoo
muşxana:
 Xulahan sooguur doldiniinь
 Uilana, joolono, guibuulna,
 Ulaan burgaaha nalguulna:
 Tengerlin duun zamxaagyi...
 Saxilgaan yyle udarana.
 Jareema manai jaaralgyi,

Jyуş xaraаgyi jабana;
Nege hanaxadaa enteebxilene,
Nege hanaxadaa uilaganna.
„Tende Oksaana, tende xyxyyn.
Tebxer xeetei samsatai,
Endeнь... Endeнь... jyуş bolxo jym,
Ухеze taliixaş geze bilb.
Tiixe hambaandanь dobo deere
Petyyx—kykareekyy xuugailaba.
„Ai, Çerkaassa... Burxam daa,
Amliimni by agsaagiş!“

GALANDA

Byxii Ukraina dyyren
Byrin xonxonuud şinxinebe;
Gaidamaaguud xaaxiraldaba:
„Galzuu şliaaxta taliigaa,
Taliixajaal taliigaa. Zugaasaza,
Taruu yyle dulaasuulji“.
Xalaza Smeliaansçina dyleten
Xara yylen jagaarana,
Xamagai tyryyn Medveedovka
Xaralgan tengeriiji xalaana.
Smelaa dyrene; baha şuhaar
Smeliaansçina uradna.
Çigirin dyrene, Kiljev baha,
Çerkaassa dyrene, Koorsynь baha,
Xara şliaaxaar tortogtobo,
Xaluun şuhaar şudxagdaba.
Voliнь şadar, Poleesьje deere

Bazaar deere gaidamaaguud

Bagsa bagsaar suglaraba.

Zalizniaag tende Jareemiji

Zaaza naaşaнь duudaba:

— „Zaluu xybyyn, duulalşı naaşa.

Zald geze by ai namhaa“.

— „Ainaş ygeib“ — gehen bejeeree

Amarşalan malgaigaa abaad,

Paanaingaa urda zogsohon şingleer

Tomootoi sexe balgaadxiba.

— „Xaanahaa jirehen, xen geeşebşi?“ —

— „Xairaliit, paan, Vильşaaniin bi“.

— „Vильşaaniin je, tende ktiitoriiitnai

Noxoduud yiliinь xee gy?“.

— „Xaana? Ali?“

— „Vильşaaniitnai...“

Basagiinь tiigeed xuluugaa gelsene,

Baraglan medezeş bolxoş“...“

— „Basagiinь?! Vильşaaniin?!“

— „Odoо medebe gyş, ktiitoroitnai“.

— „Oksaana, Oksaana!...“ —

Aral geze xehehen bejeeree

Aldalaza unaşaba...“

— „Ahaa... Tiimel xa hen. Xairatal

xybyyn...“

Ami oruuliş, Mikoola“.

Hergebe. „Baabai! Axamni!

Jyndeş xa bi zuun gartai bişe bliib.

Xutaga ygiit! Xyse şadal ygiit!

Xuurmag liaaxnuudta amar zajaa

Tamiin doholzo, abiaa xatataramb
 Talliihan tedeenet yiliinb gargaxab!“.
 — „Boloo, xybyymni. Nangin ene xeregte
 Bulad xutagaşji baixa.
 Xutagajaa şireen xursadxaxajaa
 Xamta mantai Liisiaanka oşojii!“...
 — Atamaan, jabajii, orojii,
 Axamni, baabaimni gansaxan.
 Delxein xizaartaşji haanb xamaagyi,
 Dyylin oşoxob, olxob,
 Delxein xizaarhaaşji, atamaan!..
 Delxein zubxihaaşji, paamni!..
 Delxeiji dyyrenşji jabaxab, teed
 Demii geşe gy?
 Olxogyi xab daa
 Oksaanajaa.
 — „Magad olzoş bolxoş.
 Martaad bainam huraxajaa:
 Xen geze neretel beleiş?“
 — „Jareema.“
 — „Familişni?“
 — „Famili gyi xym“.
 — „Famili gyi, jyn tyrelgyi xyn gyş?“
 Bişelşi, Mikoola, rejeestrtee.
 Familiinb... Goolişi bolog,
 Tiigeed le bişezexi“.
 — „Ygei. Muuxai“.
 — „Tiigee haa Bedoi bolog“.
 — „Tixedesji ajagyil daa“.

—,Tiigee haань, balza,
Tereentijšni... Galaida geed biše".
Btšegdebe.

„Zai, Galaida,
Baran guliaalxajaa jabajill daa.
Xubi zajaagaa olxoš... Oloogyi haa...
Xybyyd, dabxigtii, xybyyd“,
Jareemada tergehee multalan
Jahalxan mori onuulba.
Emeel deeree nege enteene,
Erjeed baha uilaads abna.
Seloohoо гараад orxibo—
Çerkaassa dyle tatana...

—„Bulta gybdi, xybyyd?..“

—„Bulta, baabai“...

—„Bušuu!“..

Xarjaa Dneepri zubšaad
Xartaganaa burgaahan sooguur
Kakaacka hyreg hunaba.
Xoinohoonь naigan tataza
Kobzaarь Voloox xataruulna,
Morin deeree xestize
Monduu duugaa tataluulna:
„Gaidamaaguud, gaidamaaguud jabana“ le,
Guliaalza Zalizniag jabana le“.
Ošon gexedenь, Çerkaassa
Oxin dylөөr amilaza baina.
Xamaagyi. Enteeldene, buzar šliaaxtiiji
Xaraana. Zarimaninь көөreldene,
Zarimaninь kobzaariiiji šagnana.

Gaahaa zuuhan, xaşlagyi,
 Gansaş yge duugyi,
 Zaliznlaag uriaa tyryylne—
 Şixee hyrmilgen jabana.
 Şiryyn Jareema xoinohoonь
 Şildş gexe abiaagyi
 Sexe daxaad jabana.
 Xyxe nogoon dybraava,
 Xybşe modon taiga,
 Erşe hezyyr Dneepr,
 Erje ynder xadanuud,
 Tengeri, myşed, zөөri bajaliguud,
 Tenselgyi gaşuudal xynnyd—
 Bulta halaa, bulta. Jyyşji
 Yzenegyi, oilgonogyi,—
 Yxehen şingi baina.
 Xediş xynde baigaaş haanь,
 Xemşeerxeze uilanagyi.
 Uidaza ujaranagyi.
 Xomxoi xoroto mogoi
 Xooloi goliinь bazuuza,
 Ulaan zyrxiinь tehelne,
 Uha niolbohiinь horono.
 „Uha niolbohodni, niydeneim!
 Ui gaşuuglim ugaagiit,
 Seber boltor ugaaglit...
 Xyndel. Uitai, uidxartail.
 Xyxe dalaidaşji şudxaxaar
 Xysete Dneepртеşji jyylee haa
 Xyrze ylexe uidxar le.

Tiixede-llaax... Burxaan, burxan,
 Tamada unagaaza namaij xeheegiis,
 Zobolongoim dalaiji yjerlyyliis,
 Zosooxi nygeliijim amasuuliis!
 Zygeer, ilme uidxaraar
 Zyrxilmni by dyyrghiis,
 Şuluun katuus baigaa haa
 Şuu hyrexel, zyrxemni,
 Uxaan zyrxemni, zargalni!
 Oksaanamni! Oksaana!
 Xaanamşi, jaahamşi".
 Ilheer, uha niolbohony adxaraza,
 Elbeg jixeer goozobo,
 Xamarainy xojor xajaagaar
 Xarjaa gorxo tataba,
 Xaanahaas ilme zizexeneer
 Xajalan garaa uhan jym,
 Zaltzniaag galdamaaguudtaa
 Zogsoxiiji kelebe:
 — „Oi uruu oroji, kybyyd.
 Yyr saiza baina.
 Onogşo moridnois esentee:
 Amaruulza xoolluulja“ —geed,
 Aalixan oi uruu orozo,
 Amarakaa niuugdan buuba.

ŞYLEGYD

* *
*

Oi, liyli, liyli, ydertөөş hynindөөş,
minii xybyyxen.

Ukrainaar jabaxalşı, manijji xaraaza,
minii xybyyxen.

Xybyymni, xybyyn, esegee by muuliş,
by duradiş.

Xaraalta namaiji, өөриңгөө exiiji,
namai xaraagiş.

Bi ygei baixab, zondo by oroROI,
oi uruu oşooroi.

Buram oi huraxaşgyi, xaragdaxaşgyiş,
tende teneerei.

Modon soo haixan kaliina oloxos,
tereen teeşe niaaldaarai.

Mynөөxi modliji duralhân jyymeb, negete,
xybyyxen.

Xydөө ailda, tere gerte oroo haa,
by uidaarai.

Xyygedtei exiiji yzөө haa,
by xaraarai.

* * *

Taliin dundaxi hogoobor ŝingi
Tarxiŝ gansaaraab daa, gansaaraab.
Zol zargaliŝji, zajaa xubliŝji
Burxan namda ygøøgyil,
Burxan ygøøl gansaxan le,
Galtai xaraxan niydiŝim,
Gansaardahan xyygen bejedee
Guniglan teremniŝ ullana!
Axa dyygee, bi
Abagai egeŝees medexegyib,
Xarlin dunda urgaab,
Xanilza duralzaŝ yzøøgyib!
Yjelxe nyxerni xaanab,
Ynense hain xynyid xaanab?
Ygeil tedenerŝ... bi gansaaraab,
Yje nyxer—biŝ bolxogyil!

Kazemaatede.

(1847)

IJEZENKIILIJİ DUURIAAHAN ŞYLEGYD

XIX BYLEG

Izaguurtan taizanuud, kniaaznuudş tuxai,
Ene delxein xaaşuulş tuxai,
Zyn biligte, burxanai xybyyn, uiliş!

Xeliş:

Ylegşen noxoi, tanai exe, jyynde
Arjaatan arsalantai gyildөөд
Noxoin gylged, taanariiji, tyreөб?
Araa xursa hojooton taanar,
Arsalan bolzo өөдөө ургаат.
Ynenşe xybyydii, xorogyi xynnyydii
Ymxen zalgiza bainat, xododoo!
Xyyji edixedee, taanad,
Xygşen ylenxe koorşunai
Dalibaraa tahar tatahandal edinet.
Xyn zon jaanab?
Xaraza baigaad, abiaagyinyyd.
Taanar şingi zerlig şunaxai
Noxoin gylgen, soxoin garaa.
Ugtaza bariaad tereeniiji
Ulduud, genzede şangaar xylm
Jeglipid, kaatorgada jabuulaa hen.
Ylegşen noxoi, tiixedeнь

Yşөө zerlig baha nege gylgejөө
Xyn zondo daxin tuxiran tabiaa hen,
Xyrihete gazarai burxan bolzo terень,
Xydөө, gooroduudiiş zalgiza jabaa hen...
Xoroto xyrxireejинь duulan sasuu
Gazar delxei hyrden doholon baigaa...
Tiibeş, terеньş genzehee multaraagyi.
Tere noxoi xan şiree deeree barigdaad,
Өөрин ezerxeg jixe ezenei,
Ylenxe xomxoi xaaşuulai,
Galzuu şanga xyrxiөөnei
Yrgen delxeide duuldaxagyi,
Byglyy xaranxii tyrmede
Vaviloon orondo xaagdaa hen...
Xuuli buslin, xoroto xara ydernyyd
Xuuran yngerze bainal aaliaar,
Xuu yngeren halaxal.
Ylen ede arsalanuud
Yşөөş yneniiji medenegyi,
Yzenxei şabar namag soo
Өөригөө modo urguulna.
Ymxi, muuxan, xorxoido ediyylhen,
Yxeze baigaa yndehen deeree
Yrziilden tedener baidag le.
Gubilin halxin jireze,
Guibahan yndehiitnai halgaza;
Өөртөө zam gargaxal.
Zorgondoo oşohon, xoro xilentnai
Өөригөө şuhanda şungan şingexel.
Arsalanai xyrxirelhөө ton ondoo

Aguu jixe uilaan barxiraan
Arad zondo duuldaxal.

Yner gutama, jyyndeeş xereggyi, muuxai
uilaantnai

Udaan xediiş yrgelzelbeş,
Ulad zondo joro bolon halaxal,
Xaaşuulai tere uilaldaan...

6/XII—1859.

Peterbyyrg.

* *
* *

Xari gazarta jabaxadam
Xaluu naran elşegyil,
Xara gertee huuxadam
Xaluun geeşenb aimşagtail.
Aldarta haixan Ukrainadaa
Amidaran jabaxam xynde hen:
Amaragal ildam enxerelgyi,
Alagasan olonhoo jabagşa hem,
Xomxoi bajaşuul paanuudii
Xoroor xaraan, bişeze,
Teneze, myrgeze jabagşa hem...
Yninei erte saguud
Yzegden niydendem baigşa hen...
Xristoosoi xoololjiny boogoo hen,
Mynөөşji saazalxa baigaa tereenii!
Zargal mynөө namda
Zaaxaş ygeil, xaanaşji
Zol namda xezeedeş
Oldoxoş ygei, magad daa.
Ukraiiniin xynyud hain zantai,
Xaridaş! Xaanaş xyniiny hain!
Ulduudai xeze şadaxagyı,
Ondoo jymen namda xeregteil,

Xariin oronoi modoor
Xara xuursag namda by xiit...
Ariuun halxin yleeze,
Ariuuxan Dneepreim saanahaa
Adxaş tedi şoroiji
Asarza namda ygehei daa.
Igeedş dyyreel daa.
Iimel jyymii xysenel bi.
Taaza baihanai xereg jym,
Bolxogyil xadanь, manaixiaar,
Burxaniiji zoboogood jaalaibdi.

Oorsko krepость. 1845 on

BURXANAI YYDENEINŦ SAANA HYXE
XEBTEE

Burxanai yydeneinŦ saana hyxe xebtee
hen;

(Burxan tiixede Peetrtei
Delxeigeer, "gaixamŦagiiŦi xaruulza
jabaa).

Kazaag eertee todxortoi,
Ynөөxi hyxiinŦ aalixanaar
Xuluuza garba, hemeexeneer.

Taiga nogcon oido

Tylleende geze oŦobo.

Modo olood, sabŦaxadanŦ

MultarŦabaldaa, hyxenŦ—

Oi modo xirgaza orobo,

OiŦoon xarxanŦ aimŦagtai:

Dyybyyd, olonahata ondoos modod

Ybehe sabŦahandaŦ sabŦagdan xebtene;

Ganga gazarhaa gal Ŧatana,

Utaan yulen ariuun nariiŦi byglene.

Uraalhaa Tangilz xyrtar xaranxiiiraad,

Uhan nuur tulasa busalna.

Xynnyyd uilaldaad, anguud ulildaad,

Tobooloi saana Sibiriin sahan soo
xorgodono.

Doloon zilde burxanai hyxe oi modii
Duuhan xiudaza otolono.

Gal tyimerenb untarnagyi.

Gegeen delxei utaanda byrenxilitene.

* *
*

Naimadaxi zilei voskreeseni yder,
Nimegen sagaan samsatai nilxa şingl,
Nangin naran garza jirebe.

Goorodş gy, ali niutagai baihan

Gubi gazar cegaan şingieer xaralna,
Dyrece baragdaagyi susalai xehteter

Duuhan ynehiinb halxin ylieezexibe,
Ybehen hogooborşji tende ylebegyi;

Gab gansaxan nogoon modon yleed,

Gubi talada gunxalzan baibal daa.

* *
*

Uuzam gublaar ulaina

Ulaan şabar, elehen,

Xadxuurtai xamxuul yrmedehen,

Xaa-jaa xedii xulhan, derehen,

Xadiin xormoin ganga soo xaralna.

Xaa-jaa zerlig kazaag aalixanaar

Xaşan temee zaldalaad,

Xada eede gardag hen.

Tiixedenb tende zigtei jyyme boldog
hen:

Talanb burxanda duugarhandal bolood,

Темеень буилан бархирана, тийеде
kazaag

Tolgoigoo gunxuulaad,
Tala gazar, uhliji xaraaşalna,
Singiiç—alaaç—gansa modiiji hanana,
Uula deerehee aalixan dooşoo huuna,
Şabartai gubida şingen arilna...

* *
*

Xydeə daidada gab-gansaaraa
Xydeə talada, xargiin xazuuda,
Burxanai orxihon,
Hyxlin orxihon,
Ulaan galda dyrəəgyi
Ynder modon jodoin baina,
Yni xollin sag tuxai
Yrgen daidatai şibeneldene...
Ariun ene modiiji
Kazaaguud yngerze gardaggyi,
Tala daida garza jireed,
Tere modojoo gaixadag.
Yrgeltei myrgel joholozo,
Yneəxi modiiji guidag hen,
Ygeitei tedenei xizaarta
Ynerzen halbarxiiji guidag hen.

Oorsko kreedpostь
1848 on.

G A R Ş A G

Aquujixe ukrainiska kobzaarь-tyryy bişeg	5
Zaveşçaanl (<i>D. Damdinovai orşuulga</i>)	
Batraačka, poeme (<i>D. Damdinovai orşuulga</i>)	
Kobzaarь, poemlin otrlyvog (<i>C. Galsaanovai orşuulga</i>)	
Şylegyyd (<i>Z. Baldanzabonoi orşuulga</i>)	
Ijezenkililişi duuriaahan şylegyyd (<i>D. Çernilnovai orşuulga</i>)	
Burxanai yudeneinь saana huxe xebtee (<i>B. Abidin orşuulga</i>)	

Ответ. редактор перевода *Д. Дамдинов.*
Тех. редактор *Ц. Цыбинов.*

Сдано в набор 28/II 39 г. Подписано к печати 3/III 39 г.
Упол. Бурглавлита № 128 Бургосиздат № 48.
Объем 1,88 п. л. Формат бумаги 74x105 1/32.
Тираж 6000. Тип. зн. в 1 п. л. 39140 Заказ № 751.

Типография НКМП г. Улан-Удэ

Xeblelei alduunund

		Myr			
		deerehec	doroноо		
47				xeblegdehenii нь	zahaza unᠰaxanь
7	1		—	хүгхөдөнь	зыгхөдөнь
21	—		12	meexe, VII	meexei, VII
28	—		—	yxixuyegdte xubaaza ygebe.	yxixuygedte xubaaza ygebe. VII